

PANDEMIC AND GLOBAL TOURISM: THE IMPACT OF COVID-19

Sardorbek Normurodov¹

University of World Economy and Diplomacy

DOI: 10.5281/zenodo.17928538

Article History	Abstract
Received: 10.10.2025 Accepted: 12.12.2025	The COVID-19 pandemic has severely disrupted the global tourism industry, leading to an unprecedented decline in international travel. Strict travel restrictions, strict lockdown measures, and health concerns have led to a significant decline in tourist arrivals, which has also affected economic sectors that depend on tourism. Airlines, hotels, and small businesses have suffered significant financial losses, and governments have begun implementing various public health strategies, including digital health documents and financial assistance programs. This article examines the impact of the pandemic on global tourism, the economic consequences, changes in consumer behavior, and the long-term transformation of the industry. It also discusses the importance of technology and long-term practices in the post-pandemic tourism recovery.

Keywords: COVID-19, global tourism, travel restrictions, economic impact, consumer behavior, sustainable tourism, post-pandemic recovery, tourism sustainability.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

¹ Jizzakh Polytechnic Institute, Jizzakh, Uzbekistan

PANDEMIYA VA GLOBAL TURIZM: COVID-19 NING TA'SIRI

KALIT SO'ZLAR/

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:

COVID-19, global turizm, sayohat cheklovlari, iqtisodiy ta'sir, iste'molchilarning xatti-harakatlari, barqaror turizm, pandemiyadan keyingi tiklanish, turizm barqarorligi.

ANNOTATSIYA/ АННОТАЦИЯ

COVID-19 pandemiyasi global turizm sanoatini jiddiy ravishda buzilishiga olib keldi va xalqaro sayohatlarning o'tmishda hech ko'rilmagan darajada pasayishiga olib keldi. Qattiq sayohat cheklovlari, qat'iy yopilish choralari va sog'liq bilan bog'liq xavotirlar sayyohlar kelishining sezilarli darajada qisqarishiga olib keldi, bu esa turizmga bog'liq bo'lgan iqtisodiy sektorlarga ta'sir qilmay qolmadi. Aviakompaniyalar, mehmonxonalar va kichik biznes jiddiy moliyaviy yo'qotishlarga duch keldi, hukumatlar sog'liqni saqlash bo'yicha turli strategiyalarni, jumladan raqamli sog'liqni saqlash hujjatlarini va moliyaviy yordam dasturlarini amalga oshirishni boshladi. Ushbu maqola pandemiyaning global turizmga ta'sirini, iqtisodiy oqibatlarini, iste'molchilar xatti-harakatlaridagi o'zgarishlarni va sanoatdagi uzoq muddatli o'zgarishni o'rganadi. Bundan tashqari, texnologiya va uzoq muddatli amaliyotlarning pandemiyadan keyingi turizmni qayta tiklashda qanchalik ahamiyatligini muhokama qiladi.

Kirish:

COVID-19 pandemiyasi misli ko'rilmagan global turizm inqirozini keltirib chiqardi, xalqaro sayohatlar blokirovkalar, chegaralarning yopilishi va sog'liq muammolari tufayli keskin pasayib ketdi. Pandemiyadan oldin turizm global yalpi ichki mahsulotning qariyb 10 foizini tashkil etgan va 320 milliondan ortiq ish o'rinlarini qo'llab-quvvatlagan. Biroq, 2020 yilda xalqaro sayyohlar kelishi 65 foizga qisqardi va moliyaviy yo'qotishlar 2009 yilgi global iqtisodiy inqirozdan oshib ketdi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Savdo va Rivojlanish bo'yicha Konferentsiyasi (UNCTAD) turizmdan 1,2 trillion dollargacha zarar ko'rishini taxmin qildi.²

Pandemiyaning ta'siri turizmdan tashqariga chiqib, aviatsiya, mehmonxona sanoati va boshqa sohalarga jiddiy ta'sir ko'rsatdi. Global turizmga tiklanish belgilari ko'ringan bo'lsa-da, ba'zi bir muammolar haligacha yechilmay qolmoqda. Taxminlarga qaraganda, 2025-yilda ispan aviakompaniyalari yo'lovchilar soni rekord darajada bo'lishini kutmoqda, Avstraliyada esa qisqa muddatli tashrif buyuruvchilarning ko'payishini kuzatmoqda.

Ushbu maqolada COVID-19 ning turizmga iqtisodiy ta'siri, sayohatchilarning odatlaridagi o'zgarishlar va sanoatning texnologiya hamda barqarorlik orqali qanday moslashgani ko'rib chiqiladi. Shuningdek, unda asosiy tiklanish yo'llari va pandemiyadan keyin global turizmga yuz beradigan uzoq muddatli o'zgarishlar haqida so'z boradi.

Adabiyotlar tahlili:

² Bu ma'lumot UNWTO (BMTning Jahon sayyohlik tashkiloti)dan olingan. https://www.unwto.org/news/impact-of-covid-19-on-global-tourism-made-clear-as-unwto-counts-the-cost-of-standstill?utm_source

COVID-19 pandemiyasi global turizmga sezilarli ta'sir ko'rsatib, 2020-yilda xalqaro sayyohlar kelishini 60–80% ga qisqarishiga olib keldi.³ UNWTO (Birlashgan Millatlar Tashkilotining Jahon Turizm Tashkiloti) pandemiyaning birinchi choragida global turizmning 22 foizga qisqargani haqida ma'lumot berdi, bu esa butun dunyoda 1,2 trillion dollargacha yo'qotishlarga olib keldi va 120 millionga yaqin ish o'rinlarini xavf ostiga qo'ydi.⁴ Aviakompaniya sanoati 314 milliard dollarga yaqin daromadni yo'qotdi, mehmonxona va turar joy sektorida bandlik darajasi 60 foizdan ko'proqqa pasaydi.⁵ Jahonda bo'lib o'tgan bu pandemiya ushbu sohaning qanchalik bunday holatlarga tayyor emasligini ko'rsatdi va kelajakda bunday holatlarga nisbatan yaxshiroq biznes g'oyalari, raqamli texnologiyalardan foydalanish va barqaror turizm qoidalarini ishlab chiqish kerakligini tushunib yetdi.

Metodologiya:

Ushbu tadqiqotda COVID-19 ning global turizmga ta'sirini tahlil qilish uchun turli tadqiqot usullaridan foydalanildi. Iqtisodiy yo'qotishlarni hisoblash va qayta rivojlanish yo'llarini ko'rish uchun UNWTO va UNCTAD kabi tashkilotlarning statistik ma'lumotlaridan foydalanildi. Turli mintaqalarga qanday ta'sir qilgani va ular qanday munosabatda bo'lganini taqqoslab, tadqiqotda turizmning pasayishi va tiklanishidagi asosiy farqlarni ko'rsatadi. Ushbu tahlilga asoslanib, maqolada turizm sanoatini yanada barqaror va bardoshli tarzda tiklashga yordam beradigan strategiyalarni ko'rib chiqamiz.

Natijalar va muhokama:

COVID-19 pandemiyasi global turizmga misli ko'rilmagan qisqarishni keltirib chiqardi, Grafikga e'tibor beradigan bo'lsak, 2020-yilda xalqaro sayyohlar soni 2019-yilga nisbatan 74 foizga kamaydi, bu esa taxminan bir milliard sayyohlarning qisqarishiga teng hisoblanadi. Ushbu keskin pasayish jiddiy iqtisodiy tanazzulga olib keldi, xalqaro turizm foydasi taxminan 1,3 trillion dollarga zarar ko'rdi.⁶

Xalqaro turizmning qayta tiklanishi 2022 yilda boshlandi, turistlar soni pandemiyadan oldingi paytdan ko'ra 63% ga ko'tarildi. Ushbu o'sish hajmi 2023 yilga kelib tezlashdi, chunki xalqaro sayyohlar yilning birinchi choragida pandemiyadan oldingi ko'rsatkichlarning taxminan 80% ga yetdi.⁷ Shunisi e'tiborga loyiqki, Yaqin Sharq 2023 yilning dastlabki to'qqiz oyida pandemiyadan oldingi darajadan 20 foizga oshib, kuchli tiklanishni namoyish etdi. Dunyoning eng ko'p tashrif buyuradigan mintaqasi bo'lgan Yevropa, o'sha paytda pandemiyadan oldin kelganlarning 94 foiziga erishdi.

³ Haryanto, T. (2020). *COVID-19 Pandemic and International Tourism Demand*. Journal of Developing Economies.

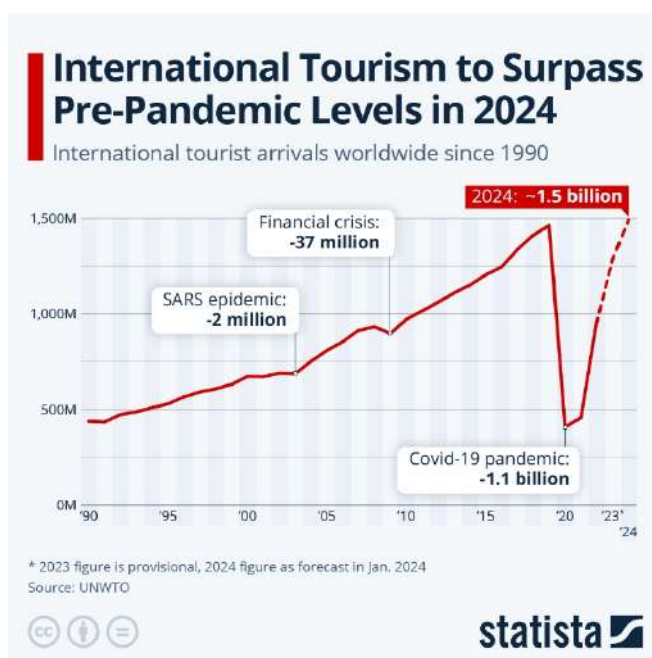
⁴ Luković, S., & Stojković, D. (2020). *COVID-19 Pandemic and Global Tourism*. CyberLeninka.

⁵ Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2021). *Pandemics, tourism, and global change: A rapid assessment of COVID-19*. Journal of Sustainable Tourism.

⁶ Bu ma'lumot UNWTO (BMTning Jahon sayyohlik tashkiloti)dan olingan. https://www.unwto.org/covid-19-and-tourism-2020?utm_source

⁷ Bu ma'lumot UNWTO (BMTning Jahon sayyohlik tashkiloti)dan olingan. https://www.unwto.org/news/tourism-on-track-for-full-recovery-as-new-data-shows-strong-start-to-2023?utm_source

1-rasm. 1990-yildan beri xalqaro sayyohlarning kelishlari soni statistikasi.

Manba: Statista (2024) *International Tourism to Surpass Pre-Pandemic Levels in 2024*. UNWTO.

2-rasm. 2019 va 2022-yillardagi xalqaro sayyorlarning kelishlari soni.

Manba: Statista (2024) *How Covid Changed the World's Top Tourist Destinations*. UNWTO.

3-rasm. Xalqaro sayyohlarning kelishlari (2019-yilga nisbatan o'zgarish foizda)

Manba: UNWTO (2023) *International Tourist Arrivals – World Tourism Barometer, January*

2023.

Aviatsiya sektori ham ijobiy o'zgarishlarni aks ettirdi, 2023 yilda global aviakompaniyalar quvvati 2019 yil darajasidan 2,4 foizga oshdi. Biroq, bu tiklanish barcha hududlarda bir xil kechgani yo'q. Masalan, grafikka ko'ra Janubi-Sharqiy Osiyo va Sharqiy Yevropa bu ko'rsatgich pasayishda davom etdi, bu esa global turizm tiklanishidagi doimiy nomutanosiblikni ko'rsatib berdi.

Ushbu o'zgarishlarga qaramay, turizm sanoatining tiklanishi turli muammolarga, jumladan, iqtisodiy tengsizliklar, rivojlanayotgan iste'molchilar xatti-harakatlari va geosiyosiy keskinliklarga moyil bo'lib qolmoqda. Turizmning barqarorligi sog'liqni saqlash, iqtisodiyot va biznesning moslashishiga bog'liq bo'lib qolmoqda.

1-jadval. Pandemiya va global turizm: COVID-19 ning ta'siri bo'yicha SWOT analiz

Strengths (Kuchli tomonlari)	Weaknesses (Zaif tomonlari)
- Turizm sanoati oldin ham global inqirozlarga bardosh bergan tajribaga ega.	- Xalqaro sayohatlar 74% gacha qisqardi, ko'plab aviakompaniyalar va mehmonxonalar bankrotlikka uchradi.
- Ichki turizm pandemiya sharoitida nisbatan tezroq tiklana boshladi.	- Turizm sohasining ko'plab mamlakatlar iqtisodiyotiga qattiq bog'liqligi uning beqarorligini oshirdi.
- Texnologiyalar rivojlanishi bilan raqamli turizm (virtual sayohatlar, onlayn bron qilish) o'sdi.	- Sayohat cheklovlari va karantin choralari turizmni qattiq cheklab qo'ydi.
- Turizmning barqaror va ekologik shakllari rivojlanishga harakat qildi.	- Ishsizlik darajasi turizm sohasida keskin oshdi.
Opportunities (Imkoniyatlar)	Threats (Tahdidlar)
- Pandemiyadan keyin xavfsizlik choralari va gigiyenaga e'tibor qaratilgan yangi turizm turlarini rivojlantirish imkoniyati paydo bo'ldi.	- Pandemiyaning uzoq muddatli ta'siri turizmning tiklanishiga sekinlik bilan ta'sir qiladi.
- Ichki va mahalliy turizm rivojlandi, ko'plab mamlakatlar mahalliy sayohatchilarni qo'llab-quvvatladi.	- Geosiyosiy mojarolar va iqtisodiy inqiroz global turizm rivojlanishiga xavf tug'diradi.
- Sun'iy intellekt va avtomatlashtirilgan xizmatlar turistik xizmatlarni yaxshilashga yordam berdi.	- Iqlim o'zgarishi tufayli kelajakda tabiiy ofatlar turizm infratuzilmasiga zarar yetkazishi mumkin.

- Onlayn xizmatlar va raqamli sog'liq saqlash hujjatlari sayohatni yanada qulay qilish imkonini berdi.	- Kelajakda yangi pandemiyalar yoki sog'liq bilan bog'liq global inqirozlar yuzaga kelishi mumkin.
--	--

Manba: Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Bu SWOT tahlili global turizmning COVID-19 pandemiyasi davridagi asosiy kuchli va zaif tomonlarini, shuningdek, imkoniyatlar va tahdidlarni ko'rsatib beradi.

Xulosa

COVID-19 pandemiyasi global turizmni o'zgartirib, moslashuvchan va barqaror bo'lish muhimligini ko'rsatdi. U ommaviy turizmga haddan tashqari ishonish xavfini ko'rsatib berdi va raqamli yechimlar va inqirozni yaxshiroq rejalashtirish zarurligini ta'kidladi. Uzoq muddatli rivojlanishni ta'minlash uchun sanoat barqarorlik, innovatsiyalar va kelajakdagi muammolar uchun aqlli strategiyalarga e'tibor qaratishi kerak.

Adabiyotlar ro'yxati

1. UNCTAD (2020) *Impact of COVID-19 on global tourism: Economic losses and recovery prospects*. United Nations Conference on Trade and Development. Available at: <https://unctad.org>
2. UNWTO (2020) *International tourism and COVID-19 crisis*. United Nations World Tourism Organization. Available at: <https://www.unwto.org>
3. United Nations World Tourism Organization (UNWTO), 2020. *Impact assessment of the COVID-19 outbreak on international tourism*. [online] Available at: <https://www.unwto.org/impact-assessment-of-the-covid-19-outbreak-on-international-tourism>
4. Reuters (2025) *Spanish airlines see another record summer as tourists move past COVID*. <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/spanish-airlines-see-another-record-summer-tourists-move-covid-2025-03-21/>
5. Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2021). *Pandemics, tourism, and global change: A rapid assessment of COVID-19*. Journal of Sustainable Tourism. PDF
6. Haryanto, T. (2020). *COVID-19 Pandemic and International Tourism Demand*. Journal of Developing Economies.
7. Luković, S., & Stojković, D. (2020). *COVID-19 Pandemic and Global Tourism*. CyberLeninka.